

Yaşam

S a r g u n A . T o n t

Çiftlik...

“Çiftçiliğe gelince, yeteneğimi tarımın daha öncesi zamanlardan aldığıma inanıyorum. Belimi toprağa bütün coşkuyla gelişi güzel sallarım ama hedefi, ağacı gagasıyla delen bir ağaçkakan gibi ustalıkla bulurum.”

Henry David Thoreau (19. yy doğa filozofu)

Bir zamanlar atalarımız hem gezer hem tozarmış; gıdalarını da yolda buldukları bitkiler veya avlayabildikleri hayvanlardan sağlıyorlarmış. Ben olsam yoluma de-

vam ederdim ama, her ne hikmetse, onlar 9500 yıl kadar önce Çatalhöyük dediğimiz yerde durup ilk kenti kurmuşlar. Evler o kadar bitişik, iç içe inşa edilmiş ki giriş çıkışlar damdan yapılıyormuş. Bizler gibi ileri bir toplum olmadıkları için onlar geceleri -belki gündüzleri de- dedikodu yapmak yerine boş vakitlerini kilden heykel yaparak, duvarlara renkli resimler çizerek geçiriyorlarmış.

Tabii sanat tek başına karın doyurmadığı için mecburi olarak çiftçiliğe başla-

mışlar. Büyük bir olasılıkla tarım ilk kez Anadolu’da başlayıp diğer yörelere de buradan yayılmış.

1700’lü yıllara kadar tarımda kullanılan yöntemlerde önemli bir değişiklik olmamış. Fakat o yıllarda kıtalar arası ürün trafiği, örneğin Amerika’dan gelen ve Avrupa yoluyla bütün dünyaya yayılan mısır, domates, patates ve (maalesef!) tütün, tarım sektöründe büyük bir patlamaya neden olmuş. İkinci büyük devrim 1850’li yıllarda icat edilen buhar ve sonradan gazla çalışan makinelerin tarım sektöründe kullanılmasıyla gerçekleşmiş. Daha sonraları suni gübrenin keşfi ve muzır böcek ve bitkileri öldüren pestisitlerin devreye girmesi “Bir koy, bin al” diyenlerin rüyasını aniden gerçeğe çevirivermiş.

Dünya nüfusunun anormal bir şekilde artmasına rağmen küresel düzeyde büyük felaketlerin yaşanmamasını tarımdaki bu gelişmelere borçluyuz. Öte yandan, doğada yaptığımız her değişikliğin beraberinde getirdiği bir fatura da olduğunu bilmeniz için bir ekolog olmanız gerekmez. Büyük çiftliklerin yerel ve küresel olmak üzere çeşitli ekolojik etkileri vardır. Yeni sürülmüş tarla üzerinden esen rüzgar veya bir sel baskını, önemli toprak kaybına neden olur. Bitki örtüsü güneş yansımaları etkileyebileceği için yerel iklim değişikliğine yol açabilir; fakat çevreye verilen en büyük zarar, gübre ve pestisit kaynaklıdır. Yağmur suları akan gübrenin bir kısmını göle veya denize taşıyınca orada yaşayan yosuna benzer bazı bitkiler ve gözle görmediğimiz, fakat sayıları milyonları aşınca su üzerinde açık kahve renginde çok fena kokulu zehirli bir örtü oluşturan canlılar, sudaki oksijeni neredeyse sıfıra bile indi-

rerek, büyük ölçüde balık ve kabuklu hayvan ölümüne neden olur. Pestisitlerse çok daha sinsi bir şekilde çoğumuza zarar verebilir. Modern çevreciliğin annesi sayılan Rachel Carson'un "Sessiz İlkbahar" kitabında bahsettiği gibi, tarlalarda muzır ot ve böcekleri öldürmek için kullanılan ve kansere yakalanma olasılığını artıran bir grup pestisit, besin zincirleri yoluyla çevreye yayılarak insan sütünden tutun, kutup kuşlarının yumurtalarına kadar hiç umulmadık yerlerde bile etkisini gösterebilir.

Birçok çevre sorununda olduğu gibi bu konuda da birçok idealist insan "Acaba daha az zararlı yöntemler kullanamaz mıyız?" kabilinden sorular sormaya başladılar ve oldukça başarılı oldular. Organik tarım şemsiyesi altında gerçekleştirilen bu yöntemler hakkında ayrıntılı bilgi almak isteyen okuyucularımıza, ülkemizde basılan "Buğday" dergisini iç rahatlığıyla öneririz. Biz bu yazımızda sizlere sadece ürettikleriyle değil, yaşam felsefeleriyle de herkese örnek olabilecek bir karı kocayı tanıtacağız.

Bill Percy ve hanımı Amy'nin işlettiği çiftlik, ABD'nin Oregon Eyaletindeki Corvallis kasabasının birkaç kilometre dışında bulunuyor. Ev, giriş kapısının hemen yanında bir tepeye inşa edilmiş; 100 metre kadar ileride bir göl ve hemen yanında ufak bir koyun sürüsü var. Amy yeni gelen iki misafire evi gösteriyor. Damdaki güneş panoları, çok yağmur yağın bir yerde bile bu tür enerjinin kullanabileceğinin iyi bir göstergesi. Balkonda sanki uzay mekiğininde kullanılmak üzere alüminyumdan yapılmış bir fırının içinde pişen bir hindi gözümüze takılınca, Amy bunun tamamıyla güneş enerjisiyle çalışan bir "güneş fırını" olduğunu söylüyor. "Benim bunu kışın bile kullandığım oluyor" diyor Amy. Biraz sonra bostandayız. Domates, kabak gibi sebzeler hiç yapay ve pestisit kullanılmadan yetiştiriliyor. Biraz ileride çeşit çeşit meyve ağaçlarını bize tanıtan Amy, dikenlere çalılara hiç aldırılmadan yalın ayak dolaşılıyor. Yetiştirdikleri ürünleri Farmer's Market (Çiftçi Pazarı) denilen yerde bizzat kendileri satıyorlarmış.

Döndüğümüzde Bill, kendi yaptığı bir çeşit elma şarabına benzer içkisini bize sunuyor. Dışarıda oturuyoruz, yanımızda bir göl olduğu halde sivrisineğin olmaması dikkatimizi çekiyor. Sorduğumda, gölde sinek larvalarını yiyen bol miktarda kurbağa ve yusufçuk böceği olduğu için sivrisinek sorunu olmadığı yanıtını alıyorum. Ye-

meği de dışarıda yiyoruz. Salata tümüyle organik sebzelerden yapılmış. Güneş fırınında pişen hindi, sanki insanın ağızında eriyor. Hâlâ bu yazıyı okumaya devam ettiyseniz belki de aklınıza "Peki ne yapalım, organik çiftlikler her yerde var mı?" gibilerinden bir düşünce gelebilir. Sabrettiğiniz iyi oldu, çünkü bu çiftliğin, sanırım hiç bir yerde bulamayacağımız bazı özellikleri var. Bu yirmi hektarlık çiftlikte koyunlardan tutun sarımsağa kadar her şeyi yetiştiren, sadece Bill ve karısı; tek bir yardımcıları bile yok. Bill 76 yaşında; karısına sormadık ama Amy, çok genç görünmesine rağmen, yazdığı bilimsel makalelerin tarihine bakınca aralarında fazla yaş farkı olmadığı belli. Bilimsel makaleler? Evet, hem de Harvard'ın ünlü ekoloğu Prof. Schoner ile birlikte yazdığı birbirinden güzel makaleler. Amy doktorasını Harvard'dan, Bill Yale'den almış. Bill'in Stanford Üniversitesi'ne girme olasılığı varmış ama o denizbilimleri bölümünün yeni kurulduğu Oregon State Üniversitesi'nde yardımcı doçentliği seçmiş. En prestijli dergilerde 150 bilimsel makalesi basılan Bill, 40 kadar master ve doktora öğrencisi yetiştirmiş.

Bill 10 yıldır emekli ama çiftlik işlerinden fırsat buldukça üniversitedeki ofisinde hâlâ çalışıyor; biz de sohbetimize orada devam ettik. Nasıl oluyor da günümüzün önde gelen denizbilimcilerinden biri şimdi bir çiftlikte çapa sallıyor, koyun besliyor? "Ben küçüklüğümde beri spor balıkçılığı aşığı bir insanım" diyor Bill; "Orada kendimi unuttur, ama aynı zaman da nehrin, ormanın ve o sessizliğin bir parçası olduğumu farkedirdim." Küçük yaşta tohumları atılan bu doğa aşkı yazlarını geçirdiği

dedesi Noah'ın çiftliğinde 7-12 yaşları arası perçinlenmiş. Çiftlikte yaşam o kadar ilkelmiş ki, atlı arabayla bir gün süren yolculuk sonucu su kuyudan temin edilir, yemek odun sobası üzerinde pişirilir ve elektrik olmadığı için geceleri gaz lambası ışığında dedesi kovboy hikayeleri okurken küçük Bill ve nenesi mağaza kataloglarına bakarmış. Bill devam ediyor: "Çiftlikte tek çocuk bendim; kelekleri kovalar, ağaçlara tırmanır, koruluklarda dolaşır, derede balık tutardım."

Babası elektrik mühendisi olan Bill'in ailesi Chicago'nun varlıklı bir mahallesinde oturmuş, ama buna rağmen Bill harçlığını hayvanat bahçesinde hayvan bakıcılığı yaparak kazanmış. Iowa Üniversitesi'nden lisans ve master derecesini aldıktan sonra doktorasını Yale Üniversitesi'nde Göl Bilimleri üzerine yapmış. (Ders aldığı hocalar arasında ekolojinin Einstein'ı sayabileceğimiz Evelyn Hutchinson da var.) Hikayenin gerisini zaten yukarıda anlattık, unuttuğumuz, aldığı prestijli ödüller.

İşte bir organik tarımcının öyküsü. Kahvede oturup pişirik oynamak, onu bunu çekiştirmek yerine bu modern *Thoreau*, genç bir delikanlıya taş çıkartacak şekilde bel sallıyor. Ayrılırken aklıma geldi; belki bu muhteşem insanı bir daha göremeyecektim. Bizim maaşla Amerika nire, burası nire? Zaten bu yaz oraya gitmemin asıl nedeni, bir tanecik oğlumu ve gelinimi görmek içindi. Duygulandım doğrusu. Nasıl duygulanmam? Ben O'nun mezun ettiği ilk master öğrencisiyim.

Fotoğraflar için Evrim Karaçetin'e teşekkür ederiz.